

27 Μαρ 2010

Το έργο του Ιωάννου αποτελεί κομβικό σταθμό για την πεζογραφία μας

του Νάσου Βαγενά, καθηγητή της Θεωρίας και Κριτικής της Λογοτεχνίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Συμπληρώνονται φέτος είκοσι χρόνια από τον θάνατο του **Γιώργου Ιωάννου**. Στο γεγονός δεν έχει ως τώρα δοθεί η δέουσα προσοχή, αν κρίνουμε από την αδιαφορία των περισσότερων των εφημερίδων που διαμορφώνουν με τις σελίδες τους για το βιβλίο τις συνθήκες του λογοτεχνικού μας χρηματιστηρίου αξιών. Ο λόγος είναι προφανής. **«Ο Ιωάννου δεν πουλάει»**, δήλωνε αφ' υψηλού προ ημερών εκδότης εθισμένος στο λογοτεχνικό είδος των μπεστ σέλλερ.

Και όμως, ο Ιωάννου ως τον θάνατό του ήταν ο πλέον **«ευπώλητος»** από τους πεζογράφους της εποχής του. Ήταν το εμπορικό ανάλογο του πλέον επιτυχημένου Έλληνα **«μπεστσελερίστα»**. Γι' αυτό και για όσους πιστεύουν ότι είναι ένας από τους κορυφαίους Έλληνες πεζογράφους, η περίπτωση της σημερινής τύχης του θα μπορούσε να γίνει ο γνώμονας για χρήσιμες συγκρίσεις σε ό,τι αφορά τη **σχέση σήμερα, στη χώρα μας, του αναγνωστικού κοινού με τη λογοτεχνική ποιότητα**.

«Ο Ιωάννου δεν πουλάει σήμερα», ανέλυσε ο εκδότης, **«γιατί δεν εκφράζει το πνεύμα της εποχής μας»**. Η διαπίστωση θα ήταν εύστοχη, αν ο βαθύτερος σκοπός της λογοτεχνίας ήταν η έκφραση του πνεύματος μιας εποχής. Ένα έργο τέχνης βέβαια δεν μπορεί να είναι έργο σημαντικό, αν δεν εκφράζει το πνεύμα της εποχής του. Όμως υπάρχουν έργα που εκφράζουν το πνεύμα της εποχής τους χωρίς να είναι σημαντικά. Και τούτο γιατί **ο βαθύτερος σκοπός της τέχνης, χωρίς την υλοποίηση του οποίου ένα έργο δεν μπορεί να είναι πραγματικά σημαντικό, είναι η απεικόνιση της ανθρώπινης κατάστασης, απεικόνιση που δεν εξαντλείται με την έκφραση του πνεύματος της εποχής**.

Αυτό που θέλω να πω είναι ότι, **αν ο Ιωάννου δεν πουλάει σήμερα, αυτό συμβαίνει όχι γιατί το έργο του δεν εκφράζει το πνεύμα της εποχής μας** (στον βαθμό που ένα έργο είναι σημαντικό εκφράζει και το πνεύμα - το βαθύτερο πνεύμα - και άλλων εποχών, πολλώ μάλλον το πνεύμα μιας συνεχόμενης με την εποχή του εποχής)· **αυτό συμβαίνει γιατί το αναγνωστικό κοινό σήμερα στον τόπο μας έχει διαμορφωθεί έτσι** (από παράγοντες ορατούς τόσο που να μη χρειάζεται να τους αναφέρουμε εδώ), **ώστε να πιστεύει ότι ο βαθύτερος σκοπός ενός λογοτεχνικού έργου είναι να εκφράζει το πνεύμα της εποχής του, νοώντας μάλιστα ως πνεύμα της εποχής τις πλέον επιφανειακές εκδηλώσεις της**.

Το γιατί ο Ιωάννου είναι ένας από τους κορυφαίους πεζογράφους μας το έχει εξηγήσει με πειστικότητα η κριτική. Συνοψίζοντας την αξιολόγησή της θα λέγαμε ότι **το έργο του, εκτός από την ενάργεια με την οποία απεικονίζει την ανθρώπινη μοίρα, αποτελεί και κομβικό σταθμό για την πεζογραφία μας**. Κι αυτό γιατί η γραφή του με την ιδιότητα και καίρια διατύπωσή της αποτέλεσε έναν βαθύ της εκσυγχρονισμό· ένα συμβάδισμά της, θα προσθέταμε, με τις πλέον ουσιώδεις

σύγχρονες της εκφράσεις του δυτικού πεζογραφικού λόγου, το οποίο συνέβαλε αποφασιστικά στην **ανανέωση της πεζογραφίας μας**. Το ιδιαίτερο στην περίπτωση του Ιωάννου είναι ότι **αυτός ο εκσυγχρονισμός υπήρξε ενδογενής**: ότι ο Ιωάννου **τον κατόρθωσε όχι συνομιλώντας με τις σύγχρονες του δυτικές αναζητήσεις, όπως σχεδόν πάντοτε συμβαίνει στη λογοτεχνία μας, αλλά με τη σύνθεση και τη συγχώνευση σε ένα δραστικό κράμα των πλέον ζωτικών στοιχείων της νεοελληνικής πεζογραφικής διαχρονίας**.

Όπως ο **Παπαδιαμάντης**, ο **Μπόρχες** ή ο **Καλβίνο**, ο Ιωάννου είναι ένας **ποιητής που έγραφε σε πρόζα**. Μια πρόζα βέβαια εντελώς διαφορετική από εκείνη των ποιητικίζόντων πεζογράφων. **Το νέο πεζογραφικό ύφος που δημιούργησε, και που γονιμοποίησε τη γραφή πολλών νεότερων ομοτέχνων του, προσγείωσε τη λυρικών διαθέσεων πεζογραφία μας σε ποιητικά εδάφη ρεαλιστικότερα, αποπεζοποιώντας ταυτόχρονα και τη ρεαλιστική μας πεζογραφία**. Ο Ιωάννου **διαμόρφωσε έναν νέο σύγχρονο πεζογραφικό λυρισμό, έναν ρεαλιστικό λυρισμό, διαφορετικό από τον εξωστρεφή λυρισμό της έως τις μέρες του πεζογραφίας μας: μια ποιητικότητα εσωτερικής καύσεως, που δεν χρειάζεται λυρικές λέξεις για να αρθρωθεί και που παράγει τη θερμοκρασία της - μια δροσερή θερμοκρασία - χάρη σε ένα νέο για τη λογοτεχνία μας είδος υποβολής, που αναδύεται, καθοδηγούμενο από μια πραγματιστική ματιά, μέσα από μια δεξιοτεχνική **συναίρεση ποικίλων - συχνά ετερόκλητων - στοιχείων: η εκφραστική λιτότητα που, παρά την αμεσότητά της, παράγει χάρη στις λανθάνουσες συνδηλώσεις της μίαν υποδόρια ένταση: η διαφορετική από τις συνήθειες μορφές της **συνειρμικότητα: η αιφνίδια ανατροπή της χρονικής ακολουθίας και οι ευφυείς παρεκβάσεις: το χιούμορ και η - συχνά αυτοαναφορική - ειρωνεία: η επικέντρωση της προσοχής σε ελάχιστα ορατές, ωστόσο καθοριστικές, πτυχές της πραγματικότητας, συνεκβάλλουν σε μίαν ανεπιτήδευτη και φυσική, όμως συγχρόνως και βαθιά, γλώσσα, σε ένα είδος ποιητικού ρεαλισμού που για πρώτη φορά εμφανίζεται στην πεζογραφία μας****.**

Ο Ιωάννου **μυθοποιεί ρεαλιστικά τη βίωση από τον αυτοβιογραφούμενο ήρωα των πεζογραφημάτων του της προσωπικής του μοίρας, με μια γραφή που αναπαριστά τις περιπέτειές του με μίαν οπτική καθαρότητα ονείρου. Και είναι αυτή η **περίτεχνη μυθοποίηση και η οντολογική διάσταση που αυτή παρέχει στην απεικόνιση του κόσμου του που θα κάνουν, πιστεύω, το έργο του να διαβάζεται, στις μέρες που θα έρθουν, όπως διαβάζεται σήμερα το έργο του Βιζυηνού και του Παπαδιαμάντη****.